

БӨЛІМ: ЛОГОПЕДИЯ

ПМПК қорытындысы негізінде жеке білім беру бағдарламасын құрастыру ерекшеліктері

ЖАРИЯЛАНДЫ
13.03.2026СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/187802/>**Токтарова Еркежан Бауыржанқызы**

Шығыс Қазақстан облысы білім басқармасы Катонқарағай ауданы бойынша білім бөлімінің «Айгөлек» бөбекжайы» КМҚК

Логопед

Аңдатпа

Мақалада психологиялық-медициналық-педагогикалық консультация (ПМПК) қорытындысы негізінде ерекше білімді қажет ететін балаларға арналған жеке білім беру бағдарламасын құрастыру ерекшеліктері қарастырылады. Білім беру процесін ұйымдастыру барысында баланың жеке даму ерекшеліктерін ескеру, оқу мазмұнын бейімдеу, түзету-дамыту жұмыстарын жоспарлау және мониторинг жүргізудің маңыздылығы сипатталады. Сонымен қатар логопедиялық жұмыстың жеке білім беру бағдарламасындағы рөлі талданып, педагогтар мен мамандардың бірлескен қызметінің тиімділігі көрсетіледі.

Түйін сөздер:

ПМПК, жеке білім беру бағдарламасы, инклюзивті білім беру, ерекше білімді қажет ететін балалар, логопедиялық жұмыс, түзету жұмыстары, педагогикалық қолдау.

Кіріспе

Қазіргі білім беру жүйесінде әрбір баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып оқыту мен тәрбиелеуді ұйымдастыру маңызды міндеттердің бірі болып саналады. Ерекше білім беруді қажет ететін балалардың санының артуы, олардың білім алуға тең қолжетімділігін қамтамасыз ету қажеттілігі педагогикалық тәжірибеде жаңа тәсілдер мен әдістерді қолдануды талап етеді. Осы тұрғыдан алғанда психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияның (ПМПК) қорытындысы ерекше білімді қажет ететін балаларға арналған білім беру процесін дұрыс ұйымдастырудың негізгі

құжаты болып есептеледі. ПМПК мамандары баланың психикалық дамуын, сөйлеу тілінің жағдайын, танымдық қабілеттерін, эмоционалдық-ерік саласын және әлеуметтік бейімделу деңгейін кешенді түрде зерттеп, баланың білім алуына қатысты ұсыныстар береді. ПМПК қорытындысы негізінде баланың жеке мүмкіндіктері мен қажеттіліктерін ескере отырып жеке білім беру бағдарламасы құрастырылады. Жеке білім беру бағдарламасы білім алушының даму деңгейіне, жас ерекшеліктеріне, психофизиологиялық жағдайына және білім беру ортасының мүмкіндіктеріне сәйкес ұйымдастырылады. Мұндай бағдарлама баланың дамуындағы қиындықтарды жеңілдетуге, оның әлеуметтік мүмкіндіктерін ашуға, әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз етуге және оқу процесіне толыққанды қатысуына жағдай жасайды. Ерекше білімді қажет ететін балалармен жұмыс барысында жеке білім беру бағдарламасының ғылыми-әдістемелік негіздерін анықтау, оны құрастырудың тиімді жолдарын айқындау және білім беру тәжірибесіне енгізу маңызды мәселелердің бірі болып табылады.

ПМПК қорытындысының білім беру процесіндегі маңызы

ПМПК қорытындысы ерекше білімді қажет ететін баланың даму ерекшеліктерін анықтайтын және білім беру процесін ұйымдастырудың бағытын белгілейтін негізгі құжат болып саналады. Бұл құжат баланың танымдық, сөйлеу, эмоционалдық және әлеуметтік даму деңгейін анықтау нәтижесінде дайындалады. ПМПК мамандарының құрамына педагог-психолог, логопед, дефектолог, дәрігер және басқа да мамандар кіреді. Олар баланың даму ерекшеліктерін кешенді түрде зерттеп, білім беру мен түзету жұмыстарын ұйымдастыру бойынша нақты ұсыныстар береді. ПМПК қорытындысының негізгі мақсаты баланың білім алуына қажетті жағдайларды анықтау және оның мүмкіндіктеріне сәйкес білім беру бағытын ұсыну болып табылады. ПМПК қорытындысында баланың дамуындағы қиындықтар, олардың себептері, оқу барысында қолданылатын әдістер мен тәсілдер, түзету жұмыстарының бағыттары, сондай-ақ мамандардың ұсыныстары көрсетіледі. Бұл ақпарат педагогтар мен мамандарға баланың білім алу процесін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. ПМПК қорытындысы білім беру ұйымдарында инклюзивті білім беру жүйесін жүзеге асыруда ерекше маңызға ие. Инклюзивті білім беру әрбір баланың білім алуға тең құқықтарын қамтамасыз етуді көздейді. Сондықтан ерекше білімді қажет ететін балалардың қажеттіліктерін ескере отырып оқу процесін ұйымдастыру педагогтардан жоғары кәсіби құзыреттілікті талап етеді. ПМПК қорытындысы педагогтарға баланың даму ерекшеліктерін ескере отырып оқу бағдарламасын бейімдеуге, жеке тапсырмалар дайындауға және түзету-дамыту жұмыстарын тиімді жоспарлауға көмектеседі.

Жеке білім беру бағдарламасының мазмұны мен құрылымы

Жеке білім беру бағдарламасы ерекше білімді қажет ететін баланың даму ерекшеліктеріне сәйкес білім беру процесін ұйымдастыруға арналған құжат болып табылады. Бұл бағдарлама баланың білім алуына қажетті педагогикалық,

психологиялық және түзету жұмыстарын қамтиды. Жеке білім беру бағдарламасы ПМПК қорытындысына негізделіп құрастырылады және білім беру ұйымының мүмкіндіктеріне сәйкес жүзеге асырылады.

Жеке білім беру бағдарламасының мазмұны бірнеше негізгі бағыттарды қамтиды. Бірінші бағыт баланың даму ерекшеліктерін сипаттауға арналған. Мұнда баланың танымдық қабілеттері, сөйлеу тілінің деңгейі, моторикасы, эмоционалдық жағдайы және әлеуметтік бейімделу ерекшеліктері сипатталады. Бұл мәліметтер педагогтарға баланың мүмкіндіктерін дұрыс бағалауға және білім беру процесін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

Екінші бағыт оқу процесін ұйымдастыруға арналған. Бұл бөлімде баланың оқу мақсаттары, білім беру мазмұны, қолданылатын әдістер мен тәсілдер, сондай-ақ оқу материалдарын бейімдеу жолдары көрсетіледі. Оқу мақсаттары баланың даму деңгейіне сәйкес анықталады және оның танымдық белсенділігін арттыруға бағытталады.

Үшінші бағыт түзету-дамыту жұмыстарын ұйымдастыруды қамтиды. Ерекше білімді қажет ететін балалардың дамуындағы қиындықтарды жеңілдету үшін арнайы түзету жұмыстары жүргізіледі. Бұл жұмыстарға логопедиялық сабақтар, психологиялық қолдау, дефектологиялық жұмыстар және әлеуметтік бейімдеу шаралары жатады. Түзету жұмыстары баланың жеке ерекшеліктеріне сәйкес жоспарланады және жүйелі түрде жүргізіледі.

Төртінші бағыт білім алушының жетістіктерін бағалау мен мониторинг жүргізуге арналған. Бағалау процесі баланың жеке даму динамикасын анықтауға бағытталады. Мұнда баланың оқу жетістіктері, сөйлеу дағдылары, әлеуметтік бейімделуі және эмоционалдық жағдайы жүйелі түрде бақылауға алынады. Мониторинг нәтижелері педагогтарға оқу процесін жетілдіруге және бағдарламаны қажет болған жағдайда түзетуге мүмкіндік береді.

Жеке білім беру бағдарламасын құрастырудың педагогикалық ерекшеліктері

Жеке білім беру бағдарламасын құрастыру барысында бірнеше педагогикалық ерекшеліктер ескеріледі. Ең алдымен баланың жеке даму деңгейі мен психофизиологиялық ерекшеліктері анықталады. Әрбір бала өзінің даму қарқынына, қабылдау мүмкіндіктеріне және қызығушылықтарына байланысты ерекшеленеді. Сондықтан білім беру процесін ұйымдастыру барысында әр баланың жеке мүмкіндіктерін ескеру маңызды болып табылады. Жеке білім беру бағдарламасын құрастыру барысында оқыту мазмұнын бейімдеу маңызды орын алады. Білім беру мазмұнын бейімдеу оқу материалдарын баланың қабылдау деңгейіне сәйкес өзгерту арқылы жүзеге асырылады. Бұл жағдайда оқу тапсырмалары жеңілдетілуі мүмкін немесе қосымша көрнекі құралдар мен ойын элементтері қолданылуы мүмкін. Мұндай тәсілдер баланың оқу процесіне қызығушылығын арттыруға және оның танымдық

белсенділігін дамытуға ықпал етеді. Сонымен қатар жеке білім беру бағдарламасын құрастыру барысында педагогикалық қолдау көрсету маңызды болып табылады. Ерекше білімді қажет ететін балалар оқу барысында қосымша қолдауды қажет етеді. Педагогикалық қолдау баланың оқу материалын түсінуіне көмектесетін арнайы әдістер мен тәсілдерді қолдану арқылы жүзеге асырылады. Бұл әдістерге көрнекілік, практикалық тапсырмалар, ойын технологиялары және интерактивті әдістер жатады. Жеке білім беру бағдарламасын жүзеге асыру барысында педагогтар мен мамандардың өзара ынтымақтастығы маңызды рөл атқарады. Логопед, психолог, дефектолог және тәрбиешілер бірлесіп жұмыс істеген жағдайда баланың дамуындағы оң нәтижелерге қол жеткізу мүмкіндігі артады. Мұндай ынтымақтастық білім беру процесінің тиімділігін арттырып, баланың әлеуметтенуіне оң әсер етеді.

Логопедиялық жұмыстың жеке білім беру бағдарламасындағы орны

Ерекше білімді қажет ететін балалардың көпшілігінде сөйлеу тілінің дамуына байланысты қиындықтар кездеседі. Сондықтан логопедиялық жұмыстар жеке білім беру бағдарламасының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Логопедиялық жұмыстардың негізгі мақсаты баланың сөйлеу тілін дамыту, дыбыстарды дұрыс айтуға үйрету, сөздік қорын байыту және байланыстырып сөйлеу дағдыларын қалыптастыру болып табылады. Логопедиялық жұмыстар жүйелі түрде жүргізіледі және баланың жеке ерекшеліктеріне сәйкес ұйымдастырылады. Сабақ барысында артикуляциялық жаттығулар, дыбыстық талдау, сөздік жұмыстар және сөйлеу жаттығулары қолданылады. Сонымен қатар ойын элементтерін пайдалану баланың қызығушылығын арттырып, оның сөйлеу белсенділігін дамытуға ықпал етеді. Логопедиялық жұмыстар тек сабақ барысында ғана емес, күнделікті оқу процесінде де жалғасуы тиіс. Тәрбиешілер мен ата-аналар логопедтің ұсыныстарын орындау арқылы баланың сөйлеу тілінің дамуына көмектесе алады. Мұндай бірлескен жұмыс баланың сөйлеу дағдыларының қалыптасуына және оның әлеуметтік бейімделуіне оң әсер етеді.

Жеке білім беру бағдарламасын жүзеге асырудағы мониторинг және бағалау

Жеке білім беру бағдарламасының тиімділігін анықтау үшін жүйелі мониторинг жүргізіледі. Мониторинг барысында баланың даму динамикасы, оқу жетістіктері және әлеуметтік бейімделу деңгейі зерттеледі. Бұл ақпарат педагогтарға білім беру процесін жетілдіруге және қажет болған жағдайда бағдарламаны өзгертуге мүмкіндік береді. Бағалау процесі баланың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып жүргізіледі. Бағалау кезінде баланың жетістіктері ғана емес, оның дамуындағы оң өзгерістер де назарға алынады. Мұндай тәсіл баланың өзіне деген сенімділігін арттырып, оқу мотивациясын күшейтеді.

Мониторинг нәтижелері педагогтар мен мамандардың бірлескен талқылауы арқылы қарастырылады. Бұл талқылау барысында баланың дамуындағы жетістіктер мен

қиындықтар анықталып, әрі қарайғы жұмыс бағыттары белгіленеді. Жүйелі мониторинг жүргізу жеке білім беру бағдарламасының тиімділігін арттыруға және білім беру процесінің сапасын жақсартуға мүмкіндік береді.

Қорытынды

ПМПК қорытындысы негізінде жеке білім беру бағдарламасын құрастыру ерекше білімді қажет ететін балалардың білім алу процесін тиімді ұйымдастырудың маңызды тетігі болып табылады. ПМПК мамандары жүргізетін кешенді диагностика баланың психологиялық, танымдық және сөйлеу даму ерекшеліктерін анықтауға мүмкіндік береді. Осы мәліметтер негізінде жасалған жеке білім беру бағдарламасы баланың мүмкіндіктері мен қажеттіліктерін ескере отырып білім беру процесін ұйымдастыруға жағдай жасайды. Жеке білім беру бағдарламасының мазмұны оқу процесін бейімдеуді, түзету-дамыту жұмыстарын жоспарлауды, педагогикалық қолдауды ұйымдастыруды және баланың даму динамикасын жүйелі бақылауды қамтиды. Мұндай бағдарлама баланың оқу әрекетіне белсенді қатысуына, оның танымдық белсенділігін арттыруға және әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз етуге ықпал етеді. Жеке білім беру бағдарламасын құрастыру барысында педагогтар, логопедтер, психологтар және басқа мамандардың бірлескен қызметі ерекше маңызға ие. Мамандардың өзара ынтымақтастығы баланың дамуындағы қиындықтарды анықтауға және оларды түзетуге бағытталған тиімді әдістерді қолдануға мүмкіндік береді. Сонымен қатар білім беру мазмұнын бейімдеу, оқыту әдістерін өзгерту және оқу тапсырмаларын саралау арқылы баланың оқу материалын меңгеру деңгейін арттыруға болады. Логопедиялық жұмыстар сөйлеу тілін дамытуға, дыбыстарды дұрыс айту дағдыларын қалыптастыруға және сөздік қорын кеңейтуге бағытталады. Бұл жұмыстар баланың коммуникациялық дағдыларын дамытуға және оның қоғамға бейімделуіне оң әсер етеді. Жеке білім беру бағдарламасын жүзеге асыру барысында мониторинг жүргізу маңызды рөл атқарады. Баланың даму динамикасын жүйелі бақылау педагогтарға білім беру процесін жетілдіруге және қажетті жағдайда бағдарламаны түзетуге мүмкіндік береді. Мониторинг нәтижелері баланың жетістіктерін анықтауға, оқу процесінің тиімділігін бағалауға және әрі қарайғы жұмыс бағыттарын белгілеуге негіз болады. Осылайша ПМПК қорытындысы негізінде құрастырылған жеке білім беру бағдарламасы ерекше білімді қажет ететін балалардың әлеуетін дамытуға, олардың білім алуына қолайлы жағдай жасауға және әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз етуге бағытталған тиімді педагогикалық құрал болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. – Астана.
2. Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беруді дамытудың тұжырымдамалық негіздері. – Астана.

3. Сүлейменова Р.А. Арнайы педагогика негіздері. – Алматы.
4. Шарипова А.Қ. Логопедия. – Алматы.
5. Құнанбаева С.С. Инклюзивті білім беру теориясы мен тәжірибесі. – Алматы.
6. Психологиялық-медициналық-педагогикалық консультация қызметін ұйымдастыру жөніндегі әдістемелік нұсқаулық. – Астана.
7. Арнайы білім беру саласындағы психологиялық-педагогикалық қолдау әдістемесі. – Алматы.
8. Логопедиялық жұмысты ұйымдастырудың ғылыми-әдістемелік негіздері. – Алматы.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.